

Водич за општините

- план за управување со отпад -

СОДРЖИНА

1. Вовед
2. Зконска регулатива за управување со отпадот во Република Македонија
3. Организација на работата со планот
4. Содржина на планот за управување со отпад на општината
5. Заклучок: Фактори за успех и мали совети

Благодарност

Голема благодарност до Кралството Шведска за постојаната поддршка на Република Македонија во нејзиниот пат до приближувањето до стандардите на Европската Унија, посебно во областа на заштитата на животната средина, а особено на Шведската Агенција за животна средина (ЕПА) со чија помош е овозможено издавањето на овој водич за општините.

Посебна благодарност до тимот од одделението за управување со отпад при Шведската Агенција за животна средина (ЕПА), особено лидерот на тимот Гунар Фредриксон и неговите соработници Катарина Остлунд и Сесилија Матсон, како и надворешните експерти ангажирани од страна на ЕПА Рони, Кај, Јен и Ана кои не себично го поделија своето знаење и искуство со нас и без чија што помош овој водич не би бил создаден.

Шведската контрибуција се базира во основа на следниве документи: План за управување со отпад, 2003, Swedish topic Center за управување со отпад и Водич за изготвување локален план за управување со отпад, шведска асоцијација за управување со отпад.

Благодарност и до Public Room и Ирена Апостолова за исклучителниот професионализам при реализацијата на овој проект.

На крајот, благодарност и до вработените во одделението за отпад и почва при Управата за животна средина за исклучителниот ентузијазам при подготвувањето на оваа книга.

Што е План за управување со отпад?

Можеби еден План за управување со отпад (ПУО) најдобро се дефинира преку она што планот не е:

- Планот не е статичен документ, којшто детално опишува што треба да се постигне;
- Планот не е интегрален документ, изготвен од експерти вработени во канцеларија;
- Планот не е нешто што треба само да и се презентира на јавноста, откако за тоа ќе се одлучи од страна на локалните авторитети;
- Планот не е идеалистичка листа на сите политички желби во полето на управување со отпадот;

Во најдобар случај, еден ПУО ја покажува насоката за иднината и креира "општо прифатено размислување" помеѓу многуте различни чинители уште од фазата на планирањето, пишувањето, имплементирањето итн. (фазите за подготовка на ПУО ќе се презентираат понатаму во овој водач за општините).

Откако ќе се промени фактичката состојба со управувањет со отпадот во самата општина, ревидирањето на ПУО треба да е изводливо. Затоа што тоа е жив документ, поткрепен од разни чинители, вклучувајќи ги и демократските институции и политичарите.

Еден добар ПУО води кон делумна имплементација уште од фазата на планирање.

Формално, локалната заедница е таа што е одговорна за управување со комуналниот и инертниот отпад, па следствено и за планирањето. Но, често, постројките за третман на отпад бараат соработка – како што е тековната дискусија во Република Македонија за регионалните депонии – за да се намалат трошоците. Ова исто така ја наведува потребата и за заедничко регионално планирање. Затоа е многу важно е ПУО да биде разбран и усвоен од инволвираните општински совети.

Кратенки:

ЕУ – ЕВРОПСКА УНИЈА

МЖСПП – МИНИСТЕРСТВО ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА И ПРОСТОРНО
ПЛАНИРАЊЕ

НЕАП – НАЦИОНАЛЕН ЕКОЛОШКИ АКЦИОНЕН ПЛАН

НПУО – НАЦИОНАЛЕН ПЛАН ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ОТПАД

ПУО – ПЛАН ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ОТПАД

УО- УПРАВУВАЊЕ СО ОТПАД

НВО- НЕ ВЛАДИНА ОРГАНИЗАЦИЈА

1. Вовед

Уставот на Република Македонија го пропишува правото на секој граѓанин на здрава животна средина но и обврската да ги штити и да ги унапредува животната средина и природата. Според тоа, државата е должна да обезбеди здрава животна средина за сите своите граѓани.

Во оваа смисла, со процесот на децентрализација во земјата, многу надлежности од оваа област беа делегирани на општините.

Целта на овој труд е да се објаснат обврските што произлегуваат за општините согласно применливото законско право во делот на отпадот, пред сè, прку претставување на еден водич како истите да бидат реализирани на најдобар начин во корист на сите жители на заедницата.

Имено, општото ниво на свест за животната средина во Република Македонија е ниско и информираноста за еколошките проблеми е недоволна. Луѓето не се свесни за нивната сопствена одговорност и улогата како производители на отпад и како чинители во намалувањето на отпадот. Постои ограничено знаење за тоа што значи депонија проектирана и управувана според стандардите на Европската Унија, а луѓето се навикнати и го прифаќаат дивото одлагање на отпадот. Исто така, има недостаток на разбирање за важноста на плаќањето на услугите за собирање и одлагање на отпадот; висок процент од населението не го плаќа надоместокот за собирање на отпадот.

Јавните комунални претпријатија страдаат од недостаток на финансиски средства и од застарена опрема за собирање на отпадот.

Една од важните причини е и недоволната информираност и пристапот на јавноста до информациите за комуналниот отпад, медицинскиот отпад, индустрискиот отпад, радиоактивниот отпад и нивните ризици за здравјето и за животната средина.

Како што е споменато на почетокот, целта на трудот е подобрување на управувањето со комуналниот отпад во општините во РМ преку подобро разбирање или разјаснување на улогата на општините како главни носители на

процесот на управување со комуналниот отпад и имплементирање на реформите што ни предстојат во делот на приближувањето кон ЕУ стандардите во оваа област.

Базирано на искуствата од Европските земји, издаден е овој водич за изготвување на локален план за управување со отпад, со цел да се помогне на општините во остварувањето на целите и задачите за реформи во институционализацијата, инфраструктурата, услугата, наплатата и конечно воспоставување на одржлив систем за управување со отпадот во согласност со стандардите на Европската Унија.

2. Законска регулатива за управување со отпадот во Република Македонија

2.1 Општа политика за управувањето со отпадот во Република Македонија

Општата политика за управувањето со отпадот во Република Македонија беше оформена во Првиот Национален еколошки акционен план (НЕАП), во 1996 година, со цел да се надмине постоечката состојба и да се воспостави одржлив систем за управување со отпадот. Владата го воспостави патот со рамка за управување со отпадот преку иницијативите на политиката во НЕАП, ревидирани во 2007 година (НЕАП II), кој што е во согласност со барањата на ЕУ. Општата рамка на политиката за управување со отпадот е воспоставена со Законот за управување со отпадот, којшто обезбедува основа за донесување на подзаконските акти и воведува три главни политички документи:

- Стратегија за управување со отпадот, со цел да се дефинираат посебно долгорочните потреби во доменот на управувањето со отпадот, како и потребните законодавни мерки за спроведувањето;
- Национален план за управување со отпад, со што се оценува сегашната состојба и се даваат основни препораки, активности, како и средства и финансиски механизми во процесот на управување со отпадот за наредниот шестгодишен период;
- Локален план и програми за управување со отпадот, што се подготвуваат за тригодишен период и се усвојуваат од страна на МЖСПП, а по предлог на локалните самоуправи, правните и физичките лица вклучени во фазите на имплементација на управувањето со отпадот.

2.2 Законски обврски на општините во делот на управувањето со отпадот

Согласно Законот за управување со отпад, општините се надлежни за многу важни активности во делот на управувањето со отпадот:

- заштита на животната средина, животот и здравјето на луѓето;
- остварување на целите и насоките утврдени во Националниот еколошки акционен план;
- спроведување на општите принципи и насоки за управување со отпадот;
- основање на интегрирана национална мрежа на инсталации и инсталации за преработка и за отстранување на отпадот;
- остварување на обврските во врска со управувањето со отпадот, коишто Република Македонија ги презела на меѓународно ниво;
- организација на собирањето, транспортирањето и депонирањето на комуналниот отпад;
- надзор над транспортот и депонирањето на индустрискиот неопасен отпад;
- донесувањето одлуки за локацијата на капацитетите за управување со отпад;
- усвојување на прописи за управување со отпад на локално ниво;
- финансирање и надзор над затворањето на дивите депонии и затворање на капацитетите за управување со отпад; основање на депонии за неопасен и инертен отпад е исто така во надлежност на општините;
- но, издавањето дозволи, инспекцијата и мониторингот во врска со прашањата од доменот на заштитата на животната средина, со исклучок на депониите за инертен отпад, се во надлежност на МЖСПП.

За реализација на Националниот план за управување со отпадот на Република Македонија, советот на општините и на градот Скопје, донесуваат локален план за управување со отпадот на општината, односно на градот Скопје, на предлог на градоначалникот на општината и градот Скопје.

Планот за управување со отпад на општините се донесува за период не помал од три години, а не подолг од шест години. Планот особено ги содржи подато-

ците на националниот План на Република Македонија . Градоначалникот на општините и градот Скопје се одговорни за спроведување на локалниот План.

Планот за управување со отпад, градоначалникот на општините и градот Скопје го доставуваат на одобрување до органот на државната управа надлежен за работите од областа на животната средина (МЖСПП).

Планот за управување со отпад на општината, како што е веќе погоре споменато, се донесува за период не помал од три години а не подолг од шест години и трба да содржи особено:

- 1) опис и оцена на постоечката состојба во врска со управувањето со отпадот;
- 2) предвидувања на идните состојби во врска со управувањето со отпадот;
- 3) стимулативни мерки за реализација на активностите за избегнување и за намалување на количеството на создадениот отпад, како и повторно користење, рециклирање и користење на отпадот како извор на енергија;
- 4) начини за отстранување на отпадот што не може да се избегне и да се преработи;
- 5) определување на видот и на количеството отпад според кои се определува обврската за правните и на физичките лица да изработуваат програми за управување со отпадот;
- 6) реализација на системот за мониторинг при управувањето со отпадот;
- 7) конкретни мерки и активности за намалување на биоразградливите состојки во отпадот наменет за отстранување и временскиот распоред и обемот на нивното реализирање;
- 8) утврдување на потребите на Република Македонија за изградба на објекти и инсталации за преработка и за отстранување на отпадот;
- 9) локации и инсталации за отстранување на отпадот;
- 10) податоци за интегрираната национална мрежа за отстранување на отпадот и инсталациите за преработка на отпадот;
- 11) технички и други услови коишто треба да се исполнат при управувањето со отпадот;
- 12) мерки за санација на дивите депонии и на загадените области од неконтролираното одстранување на отпадот;

13) активности коишто се преземаат од страна на единиците на локалната самоуправа, во врска со управувањето со отпадот;

14) мерки за едукација и за подигање на јавната свест за управување со отпадот;

15) процена на трошоците за операциите на преработка и отстранување на отпадот и

16) финансиски инструменти за спроведување на планот за управување со отпадот.

Обврските на општините и градот Скопје се прецизно опишани во Законот за управување со отпад, но во прилог на полесно остварување на своите законски обврски на општините, во овој водич уште еднаш ќе ги потенцираме.

Имено, советот на општините и советот на градот Скопје, во согласност со Националниот План на Република Македонија за управување со отпад, се должни да:

- се грижат за јавната чистота и за напуштениот отпад;
- донесуваат акти со кои ќе го регулираат селектирањето, собирањето и транспортирањето на комуналниот отпад и на другите видови неопасен отпад;
- соработуваат со другите општини и градот Скопје, во врска со управувањето со комуналниот и со другите видови неопасен отпад;
- реализираат проекти и преземаат инвестициони зафати за подобрување на општата состојба со управувањето со отпадот;
- постапуваат во согласност со општите правила за постапување со комуналниот и со другите видови отпад;
- две или повеќе општини, можат да донесат заедничка програма за управување со комуналниот и со инертниот отпад;
- градоначалникот на општините и градоначалникот на градот Скопје се должни секоја година до органот на државната управа надлежен за работите од областа на животната средина (МЖСПП) да доставуваат извештаи за спроведувањето на своите програми за управување со отпад за кои претходно е добиена согласност од советот на општините и Советот

на градот Скопје. Овие извештаи се доставуваат до 28 февруари во тековната година за програмата од претходната година.

3. Организација на работата со планот

3.1 Организација во рамките на општината

Се препорачува работата на подготвувањето на планот да биде надгледувана од управен комитет составен од водечките политичари во општината. Целта на управниот комитет е да обезбеди дека целите, приоритетите и човечките и финансиските ресурси се јасни за работата со локалниот план за отпад.

Конкретната работа со изготвувањето на ПУО може да ја извршат работни групи составени од експерти одговорни за управување со отпад, животна средина и планирање во општината. Работната група треба да ја води раководител на проектот одговорен за подготвувањето и пишувањето на планот и за известувањето на управниот комитет.

Управниот комитет треба да одлучи за работен план врз основа на предлог од работната група.

Учеството на разните инволвирани субјекти и широката јавност во процесот на планирање треба да има за цел да обезбеди општо прифаќање на политиката за отпад и да придонесе за постигнување на нејзините цели. Како дел од општите размислувања при правењето на нацрт план за управување со отпадот треба да се разјасни кои ќе бидат учесниците во различните фази од процесот на планирање и како и кога администрацијата/креаторите на политиката ќе ги воведуваат/вклучуваат во работата.

Работната група може да добива поддршка од референтна група, и од интерна општинска референтна група што вклучува други експерти што не припаѓаат на работната група, и од екстерна референтна група. Учесниците во екстерната група може да бидат приватни бизнисмени, локална индустрија, НВО, итн.

Може да се одржи почетна работилница за да се добие заемно разбирање на проблемите со отпадот и неопходноста од акција. Програмата на работилницата може да содржи презентација на тековната ситуација како што се создадените количества отпад, негативните влијанија врз животната средина создадени од третирањето на отпадот и капацитетите за третман. Исто така, таа би била

можност да се соберат идеи за иден развој на секторот за отпад, за приоритетните текови на отпад и сугестии за целите што сакаме да ги постигнеме во својата општина.

Може исто така да се одржуваат работилници подоцна во процесот кога планирањето ќе почне да добива форма и кога се подготвени сугестиите за идните цели. Мерките за имплементирање на планот обично ги интересираат инволвираните субјекти. Се на сè, главната цел на ваквите работилници е да се добијат идеи од инволвираните субјекти и да се разменат информации за аспектите на планирање на отпадот.

Конечно, друга опција е да се направат или работни групи или работилници што ќе се занимаваат со посебни текови на отпадот. Ова може да биде релевантно за приоритетните текови на отпад, за `новите` текови на отпад што не биле собирани и управувани претходно, или ако се потребни радикални промени за определени текови на отпад.

Кога ќе се подготви нацрт верзијата на планот може да се извршат консултации во вид на писмена процедура каде најважните субјекти ќе го добијат нацрт планот и ќе им се даде определен временски период да дадат коментари за истиот.

Консултирањето на јавноста за нацрт планот за управување со отпад може да биде интегрален дел од активностите за подигање на свеста. Сепак, свеста на јавноста се состои во нешто многу повеќе од обичното коментирање на нацрт плановите, и треба да се смета како важна за прифаќањето на проблематиката на управување со отпад од страна на широката јавност.

Барањето за минимална инволвираност, како услов за изготвување на добар ПУО, значи дека нацрт планот за УО би требало да се предаде на јавни консултации. Нацрт планот може исто така да биде јавно достапен преку интернет, во градските собранија и јавните библиотеки. Ова може да вклучува и покана за сите граѓани да го коментираат нацрт планот.

3.2 Процесот на планирање – чекор по чекор

Процесот на планирање на управувањето со отпад се одвива во циклуси, т.е. во принцип, тој е постојан процес, каде што планот или стратегијата се проверуваат на редовни временски интервали. Процесот може да се разглоби на шест фази: главни аспекти, дел за статусот, дел за планирањето, процес на консултации, имплементација и преиспитување на планот.

3.2.1 Општи аспекти

Како појдовна точка, се презема иницијатива да се изготви план за управување со отпадот, и се собираат сите претпоставки. Во оваа фаза се одредува периодот за планирање, и се разјаснуваат сите граници на доменот на планирање. Важно прашање тука е учеството на јавноста, кој треба да биде вклучен во процесот на планирање и како? Се прават временски распореди и работни планови за подготвувањето на планот. Понатаму, се размислува за поврзаноста со други планови, како што е просторното и енергетското планирање.

Овој дел од планот за управување со отпад вклучува и аспекти што се однесуваат на националниот план за управување со отпад.

3.2.2 Статус

Во оваа фаза се собираат и анализираат сите податоци и информации за тековната ситуација со управувањето со отпадот. Потоа се оценува тековниот систем за управување со отпад, т.е. се определуваат проблемите поврзани со тековниот систем како и можните решенија на овие проблеми.

Прашањата што треба да се одговорат во оваа фаза се: дали тековниот систем е во согласност со целите што се поставени и што може да се очекуваат во иднина, а во спротивно, како може да се подобри системот?

3.2.3 Планирање

Делот за планирање се подготвува врз основа на барањата во националниот законодавство, делот за статус и релевантните претопставки за планирање на идниот развој. Централен елемент е одредувањето на политичките цели, пр. за приоритетни текови на отпад или третирање на отпад, и креирањето на индикатори за да се следи дали се исполнети целите. Друг централен елемент е да се евалуира како овие цели да се постигнат на најефективен начин. Во таа насока, важен е изборот на мерки и инструменти за имплементација на планот или стратегијата.

3.2.4 Процес на консултации

Јавноста треба да биде инволвирана во одредувањето на идниот систем за управување со отпад и фазата на консултации мора да се вклучи во процесот на планирање пред усвојувањето на конечниот план за управување со отпад и на неговите иницијативи. Јавните консултации може да се остваруваат во различни фази од процесот на планирање. Така, тие може да се случат како почетни средби пред делот за статусот, дозволувајќи им на надлежните власти да добијат идеи и влезни информации од избраните инволвирани субјекти или од широката јавност. Друга можност е консултациите да се одвиваат пред самиот почеток на делот за планирање откако ќе се одредат проблемите и можните решенија.

Подготовката на локален план за управување со отпад често вклучува опширна фаза на консултации, на пример со јавни средби, делење на брошури и поставување информации за планот на интернет.

3.2.5 Имплементација

По усвојувањето на планот за управување со отпад, неговите ориентации се воведуваат во пракса или преку законодавство и регулатива, преговори со индустријата, или преку информирање на широката јавност. Имплементацијата на планот за управување со отпад не е предмет на разгледување во овој водич.

3.2.6 Преиспитување на планот

Благовремено, пред истекот на крајниот рок за планирање, се преземаат иницијативи планот да се преиспита.

За почеток, се собираат сите претпоставки и детално се анализираат резултатите од претходниот план во текот на водењето на новиот извештај за статусот. Прашањата од посебен интерес опфаќаат: кои цели се веќе исполнети? Кои активности не биле имплементирани или не го постигнале саканиот ефект? И, дали која било од иницијативите имала неочекувано негативно влијане врз другите сектори?

Следната генерација на план за управување со отпад се подготвува врз основа на извештајот за ПУО и врз основа на евентуално нови политички цели или други нови барања, на пример барањата од ЕУ.

4. Содржина на планот за управување со отпад на општината

Во ова поглавје е даден скелетот на планот. Се разбира дека секоја општина засебно ќе внесе поинаква содржина, во зависност од многуте фактори што се специфични за самата општина, како: географска положба, социо-економска ситуација, еколошки перспективи, демографија итн. Меѓутоа, во основа секој локален план за управување со отпад, би требало да одговори на сите овие прашања, со цел да се добие документ кој навистина ќе овозможи справување со постоечката состојба и воспоставување на одржлив систем за управување со отпадот во општината.

Што се треба да содржи планот за управување со отпад на општината:

1. Вовед

Опис на општината во воведниот дел, е неопходно за да се процени и постечката ситуација со управувањето со отпадот. Овде се внесуваат сите податоци кои ја опишуваат општината, како: број на население, број на домаќинства, структура на индустријата, здравствени домови, јавни комунални претпријатија, туризам или земјоделие итн.

Потоа, како се одлучило за изготвување на ПУО и неговиот период на валидност.

2. Опис и оценка на постоечката состојба во врска со управувањето со отпадот.

Во ПУО би требало накратко да се опише како е во моментот организирано управувањето со отпадот во општината, вклучувајќи ги и политичкото и административното ниво. Тука ќе се вклучи и описот на јавните комунални претпријатија (доколку ги има), вклученоста на приватниот сектор и евентуално постоечката регионална соработка.

Исто така, организационата шема на општината, бројот на вработените, нивото на образование и компетентноста треба да бидат внесени како податоци во оваа точка

Во ова поглавје ПУО ги опишува специфичните типови и количини на отпад.

Одговорноста на општината за локалното управување со отпад ги вклучува сите типови на отпад, иако обрската на општината е собирањето и третманот само на комуналниот отпад.

Целта не е само да општините бидат одговорни за третманот на отпадот, туку да се зајакне контролата и прегледноста над целиот создаден отпад. Како база за почетокот на планирањето, потребно е да се идентификуваат сите текови на отпад во самата општина. Препорачуваме, сите типови на отпад кои ќе бидат внесени во класификацијата на ПУО бидат истите дадени во Националниот План за управување со отпад:

- Комунален отпад
- Комерцијален отпад (по содржина случен на отпад од домаќинства)
- Отпад од здравствените институции
- Отпад од градежништво (шут)
- Индустриски неопасен отпад
- Отпад од рударство
- Земјоделски отпад – животински потекло
- Земјоделски отпад – растително потекло
- Употребени гуми
- Отпадни масла
- Стари автомобили
- Стари акумулатори и батерии
- Други видови на опасен отпад

Ако е можно, секој посебен тек на отпад да се подели во попрецизни категории, специфични за самата општина. На пример, отпадот од домаќинствата го одвојуваме од кабастиот отпад (како отпад од стар мебел на пример) иако и тој припаѓа на отпад од домаќинствата. Понатаму, поодделно ги категоризираме опасниот отпад од домаќинствата, отпадот од приватните дворови и сите други поединечни фракции.

Исто така, во оваа точка се дава и опис на постоечката пракса во економијата и финансирањето во УО, како што се актуелни информации за цената на административната такса, собирањето, транспортот, сепарацијата, третманот и финалното одстранување на отпадот. Овде треба да се вметнат податоци како : цена на чинење на еден тон отпад во исталациите за третман на отпадот, цена за собирање на еден тон отпад, цена на чинење на транспорт на еден тон отпад, висината на centa за наплата, висината на нивото на наплата итн.

И на крајот секако да не се заборава во оваа точка да се опфатат постоечките диви депонии, напуштени „ѓубришта“ што се од особен ризик по шивотната средина, особено ризик за подземните води но исто и за почвата, водата за пиење и здравјето на луѓето кои егзистираат во близина на овие депонии. Многу е важно да се има познавање и контрола над овие депонии.

3. Предвидување на идните состојби во врска со управувањето со отпадот.

Со веќе изготвената проценка на управувањето со отпадот во општината од точка 2, сега би требало да се разработат прогнозите за идното управување. Во овој дела земете ги во предвид очекувањата за развој на популацијата, економијата, индустријата итн. и ефектите од планираните мерки во полето на управување со отпадот.

Овде ги идентификуваме и идните проблеми што ќе треба да се решат, се прави анализа и проценка. Исто така, очекуваните проблеми што може да се

јават при постигнувањето на националните цели, би требало да се опишат во овој дел, како и локалните проблеми и потреби.

Главна препорака е формирање на Регионални компании за УО (РКУО), преку спогодба на општините од регионот и во соработка или помош од МЖСПП. Овие регионални компании ќе ги превземат главните одговорности во делот на управувањето со отпадот, како што се водење, планирање, инвестиции, односи со јавноста и организирање на други активности поврзани со УО.

Инволвирањето на приватниот сектор, преку концесии или јавно приватно партнерство би требало да се охрабрува во секоја општина. Ова е механизам за постигнување на подобри економски резултати но и е мошне прифатливо и од аспект на животната средина.

Во ова поглавје посебно се осврнуваме на сите специфични активности што подразбираат УО, а ќе бидат посебно образложени по точки и опишани сите предвидувања за секоја точка поодделно:

- Собирање и транспортирање на отпадот.
- Преработка на отпадот.
- Складирање на отпадот.
- Отстранување на отпадот

Инсталациите за управување со отпад, често се состојат од многу различни постројки како инценератори, депонии, различни видови на постројки за рециклирање (вклучувајќи и компостари). Во описот на овој систем треба да се стави капацитетот на секоја од овие постројки, финансиските аспекти на истата, моменталната искористеност итн. Описот треба да содржи и податоци за количини на третиран отпад на годишно ниво, максималниот капацитет на постројката, очекуваниот животен век, трошоците за третман на секој поединечен тек на отпад итн.

Плановите за проширување или реновирање исто така треба да се опишат.

Податоците за се ова што треба да го наведете во планаот, може да ги добиете или преку формирање на еден прашалник и доставување до одговорните лица или правни субјекти или со посета на луце место. Тоа е избор на работната група која го подготвува ПУО.

Во ова поглавје на предвидувањата секако ќе ги вметнете и идеите за:

- Стимулативни мерки за реализација на активностите за избегнување и намалување на количеството на создадениот отпад како и рециклирање и повторно користење на отпадот;
- Општите обврски за производителот, како што се: информирање на продавачите и на потрошувачите, откуп и повторен прием на искористените производи и пакување, обврските на продавачот, производителот или увозникот, обврска на потрошувачот итн.;
- Регионална соработка : општините би требало да назначат и обучат лица што ќе бидат одговорни за воспоставување и понатаму и оперативност на регионалниот систем за УО, од аспект на регулатива, организација, финансии и сл.

4. Начини за отстранување на отпадот што може да се избегне и да се преработи

Во ова поглавје би требало да се рзграничи, согласно обврските од законот, кој тип на отпад не е прифатлив во депониите (а е утврдено дека постои во општината, согласно предходната анализа) и размислувања за прифаќање на отпадот во различни класи депонии.

5. Програми за управување со отпадот

Како што е и во воведот напоменато, ЗУО ги дава прецизно насоките за УО во општините. Меѓудругото, како дел од обврските на општините по изготвувањето на ПУО се и Програми за управување со отпадот, Програмите на правните и физички лица за управување со отпад. Овде е важно да се има во предвид дека реализацијата на ПУО се врши преку Програмите за управување со отпад.

6. Реализација на системот за мониторинг при управувањето со отпадот

Во самиот ПУО треба да биде опишано и како ќе биде организирана работата за следење на планот, известувањето и оценувањето.

Целта е да овозможите на локалните политичари да имаат добар увид и да следат како и да одлучуваат за некои дополнителни мерки ако е потребно.

Следњето на ПУО треба да е континуиран процес, со периодично оценување и ако е потребно и ревидирање на одредени мерки и цели.

Следењето и оценувањето може да ви послужи како основа за ревидирање на планот. Многу е важно, се разбира, да видите дали сте ги исполниле одредените цели и дали мерките може да сметаме дека се ефективни.

7. Постапување со посебни видови неопасен отпад

Во овој дел се разгледуваат прашањата околу приоритетите при управување со отпадот, начело за заштита на животната средина при управување со отпадот, начело на претпазливост, начелото “Одговорност на производителот”, начелото “Загадувачот плаќа” итн.

8. Утврдување на потребите на општината за:

- изработка на објекти и инсталации за преработка и отстранување на отпадот;
- локации и инсталации за отстранување на отпадот;
- инсталирана мрежа за отстранување на отпадот и инсталации за управување со отпадот;
- технички и други услови кои треба да се исполнат при управувањето со отпадот;
- Мерки за санација на дивите депонии и загадените области. Посебно да се опишат мерките за ремедијација и чистење на неконтролираните депонии

9. Активности кои се преземаат од страна на ЗЕЛС во врска со управувањето со отпадот.

10. Мерки за едукација и подигање на јавната свест.

Со цел да создадеме ефикасен и функционален систем за управување со отпад, многу е важно целата јавност да го разбере системот и да даде поддршка на истиот. Успехот на некои шеми за рециклирање на пример, зависи речиси комплетно од поддршката на корисниците т.е. од домаќинствата. Како ќе ги мотивирате или обврзете граѓаните да ја однесат ПЕТ амбалажата до одредениот контејнер за истата, ако тие едноставно можат да ја одстранат заедно со целиот отпад од домаќинството?

Правните и економските мерки можат да го променат досегашното однесување на граѓаните. Но, како и да е, развивањето на јавна свест на граѓаните околу значењето на отпадот и управувањето со истиот, може да биде исто така ефикасен инструмент.

Постојат повеќе начини за подигнување на јавната свест на граѓаните за УО и доставување на информации до нив како да се справат со ова.

Подигнувањето на нивото на јавната свест може да биде преку информативни кампањи или водичи.

Кога ќе имате некоја нова иницијатива, како на пример селектирање на батерии или електричен отпад, електронски отпад од домаќинствата, погоден медиум би бил некој ТВ спот или реклама во печатените медиуми.

Друг природен и многу прифатен медиум е интернетот. Дизајнирајте страна од која што граѓаните ќе можат да го симнат ПУО на својата општина. Ова е мошне ефтин начин за граѓанинот. Интернет страната може и да ја проширите со прашалник или да има опции за поврзување со други интернет страни.

Во продолжение следат уште неколку ефтини алатки за подигнување на јавната свест. Која од нив ќе ја прифатите и обработите во вашиот ПУО, или евентуално ќе изнајдете нова, зависи од вашата работна група.

1. популарни едукативни мерки како:

- Прилози во весници
- летоци
- говори
- гости од општинската администрација во радио емисии
- прогласи од јавниот сервис

2. предавања во

- училишта
- универзитети
- клубови
- интернет групи/НВО
- јавни случки

3. едноставна интернет страна

4. постери и изложби

5. организирање на тренинзи

6. посета од куќа до куќа преку волонтери

На локално или регионално ниво, одговорните од општината или приватни претпријатија за отпад, може да отворат и бесплатна телефонска линија или електронска пошта, каде граѓаните ќе можат да поставуваат прашања кои се однесуваат на УО.

Друга можност е и „учиме преку работење“. Ова би било , на пример, обучени луѓе да им помагаат на граѓаните околу селектирањето на отпадот на местата кои ќе бидат предвидени за тоа (каде што ќе ги поставите контејнерита за ПЕТ, хартија итн).

11. Трошоци за операциите за преработка на отпадот и финансирање на планот за управување со отпадот.

Достигнувањето на посакуваниот метод, со што ќе го опфатите целосно управувањето со отпадот во идниот ваш систем за управување, е навистина како тешка задача, како да сложувате сложувалка. Финалниот резултат ќе се состои од голем број на мерки и инструменти (правни и економски) што ќе треба да се постигнат, кампањи за подигнување на свеста, нови шеми за собирање, пристапи кон нови постројки за третман итн.

За да идниот ваш систем за УО има ефект и функционира, секако дека се потребни инвестиции и дополнителни оперативни трошоци.

Главна компонента при донесувањето на финалната одлука и одобрувањето на новиот ПУО, ќе бидат економските последици, кои се однесуваат и на иницијалните (почетните) инвестиции и оперативни трошоци и на висината на идните трошоци на корисниците и наплатата. Повторно, секоја иницијатива што ќе ја разработувате, задолжителна ја оценувате од економски аспект. Целта е да се проценат реално трошоците и по глава на жител и оперативните. Како и да е, како опремата за собирање, депониите, разните постројки, сите имаат свој век на траење. Овој момент секако дека ќе го вклучите при правењето калкулација. Еден од начините е да ги пресметате вкупните годишни трошоци, како оперативните плус годишните трошоци за инвестиции.

Ако е можно, трошоците поделете ги на:

- Трошоци за генералните административни иницијативи (како трошоци за планирање со отпадот, дозволи, легислативи итн),
- Генерални иницијативи за заштита од отпадот, и
- Трошоци што се однесуваат на третманот на различните текови на отпад, вклучувајќи ги и трошоците за инвестирање во овој дел.

На овој начин, би можеле реално да ги процените трошоците за постигнување на вашите зададени цели. Исто така споредете ги трошоците за постоечкиот систем со оној систем кој сакате да го постигнете во вашиот нов ПУО.

Пресметувањето на трошоците преку тон на отпад може да помогне да добиете слика за просечните трошоци и да ги споредите со другите алтернативи.

5. ЗАКЛУЧОК

Фактори за успех и мали совети

Собирањето и третирањето на отпад е вистинско еколошко прашање. Овие операции представуваат еден начин да се реши некој еколошки проблем, а не да се заменува или да се создаваат нови проблеми. Во оваа перспектива, вработените во рамките на локалната, регионалната и националната контрола се инволвирани субјекти.

Во домовите и на други места, однесувањето со отпадот е во корелација со образованието и навиките. Не е неопходно академско образование, се разбира, но сепак треба да осмислите, изведете и претставите наобразба во областа на отпадот во согласност со јавната свест. Истата кампања може да биде различна во различни социоекономски области дури и во локалните заедници. Во оваа перспектива, информирачите, политичарите, наставниците и другите едукатори се инволвирани субјекти.

Однесувањето со отпадот исто така е поврзано со различните улоги помеѓу членовите на семејството. Не треба да создадете типичен "машки систем", ако во семејството жената е таа што го сортира отпадот и ракува со истиот. Што е машки систем? Еден пример: Кесите за отпад треба да бидат прилично мали, за да соодветствуваат на женската конституција ако треба да се пренесуваат на поголема далечина. Долгорочно гледано, зошто потполно да не се избегнуваат кесите за отпад?

Како и во сите други земји каде треба да се основаат понапредни услуги за отпад, стабилните финансии се од суштинско значење. Без финансиски ресурси, вие сте ограничени. Доброто познавање на трошоците и приходите, на алтернативите за економски стимулативни мерки и на стриктни процеси за надоместоци и наплата се од фундаментално значење во економските перспективи. Пожелно е да ја држите економијата за отпад одделно од останатата општинска економија, зашто наплатата е многу тесно поврзана со испорачаната услуга. Економските перспективи се фундаментални за правилно финансирање и имплементација на ПУО.

Иако, управувањето со отпадот е процес што се бави со целиот отпад за кој е одговорна локалната заедниц, овој процес исто така мора да ги земе предвид и другите видови на отпад – како што е на пример отпад од пакување, кој подлежи на одговорноста на производителот. Промените во еден дел од постоечкиот систем ќе имаат последици врз другите делови. Недостатокот на инфраструктура за собирање на отпад од пакување значи дека претпријатијата мора да го собира истиот заедно со комуналниот отпад. Добрата инфраструктура дава можност да се постават цели за сортирање на овој отпад одделно од главниот тек на отпад и да и се презентираат целите на јавноста како еколошки важни мерки – како што всушност и се!

Ако го сметаме комуналниот цврст отпад како "хомогена мешавина" од различни материјали, а имаме само планови за собирање, транспорт и третман на таа мешавина, системот и инфраструктурата ќе бидат почувствителни за иден развој.

Целото идно управување со отпадот ќе се однесува на различни фракции од тековите на отпад. Тековите на отпад мора да се анализираат и третираат како мешавина на релативно добро дефинирани парцијални текови. Европската стратегија за отпад е истиот да се намалува, повторно да се употребува, да се рециклира и да се искористува, како и да се избегнуваат операции на депонирање колку што е можно повеќе.

Најдобар начин да се постигне ова е да се стави акцент на што е опасниот отпад (обврска на државата но, на општината да го сепарира од својот комунален отпад) и главните фракции од отпадот што имаат различни со различни особености (карактеристики). Апсолутно е важно да се познава мешавината и составот на отпадите, како и различните можности за секој тек во мешаниот отпад.

Имајте ја предвид структурата и социоекономската димензија на "создавачите на отпад". Во оваа смисла, ако еден ПУО за еден град во еден регион во државата е добар и усвоен од страна на одговорниот орган, не значи дека истиот тој план е добар и за друг град во истиот или соседен регион, кој на пример е туристичко место, нема индустрија, има многу помал број на жители итн.

Различни делови од општеството, создаваат различен отпад. Сепак, постојат многу заеднички работи што може да се постигнат ако се земе предвид заедничко планирање за сите делови. Еден пример: Ако поголемиот дел од собирните пунктови е соодветен за собирање со компактори, истиот камион можеби би требало да се користи и за други собирни пунктови. Истото важи и за кантите за отпад – стандардизираниите канти за повеќето собирни пунктови ќе ви ги заштедат парите.

Кога сме веќе кај собирните пунктови, овие треба да бидат колку што е можно подостапни за јавноста! Во спротивно, ќе се појават проблеми со расфрлени отпадоци, неправилно мешање на отпадот и недоволна волја да се плати за услугата. Сето ова ќе го земете во предвид при изготвувањето на вашиот ПУО. Затоа што во иднина, кога ќе треба да се собираат различни фракции за рециклирање, важно е фракциите чиј квалитет е од помало значење да бидат подостапни до обичниот граѓанин и насекаде, во споредба со оние каде што квалитетот е ќе важен заради понатамошна реупотреба. Во спротивно, веројатно би имате проблеми со деградација на материјалот за рециклирање заради мешање со другиот вид на отпад.

ПУО не е само план за управување со отпад. Морате да се обидете да добиете сигурност дека сите што ги засега ПУО го разбираат и го чувствуваат за свој планот. Првенствено, тоа се клиентите и корисниците на услугите. Потоа, треба да ги вклучите урбанистите и да ги натерате да ја потврдат потребата за соодветно управување со отпадот. И последно, но не и помалку важно, инволвирајте ја јавноста уште во фазата на планирање. Учество на граѓаните е клучниот збор за успешно планирање но и спроведување на планот.

При подготвувањето на ПУО дајте си слобода на размислување и креативност. Ни треба време, но сите ќе разбереме дека отпадот не е само ѓубре. Имајте на ум дека секогаш постојат различни заеднички проекти помеѓу локалните власти и НВО во рамките на секторот за рециклирање и повторна употреба. Како само за пример, еден центар за рециклирање во Гетеборг (Шведска) е осмислен да им дозволува на граѓаните да оставаат корисни работи, што подоцна ги препродава некоја НВО, некогаш откако прво ќе ги поправи, а некогаш само ги препродава. Овој концептот и дизајн за оваа активност биле поставени во ПУО

и довеле до значајно учество во справувањето со отпадот од страна на надворешни партнери. Значи, постојат голем број идеи, а резултатот ќе биде успешен ПУО но и многу повеќе од од тоа!

И сосема за крај:

Задолжително е да постои политичка согласност за важноста на функционалното и одржливото управување со отпад. Исто така, мора да постои политичка поддршка за процесот на планирање што ќе обезбеди доволно човечки и финансиски ресурси. Многу е важно, за самото подготвување на ПУО посветен раководител на проектот. За да постои успешен процес на планирање, неопходно е да постои посветен раководител на проектот кој што ќе биде способен да ја турка работата напред.

Меѓусебна соработка во општината е самата општина е неопходна. Но и соработката со општините од регионот исто така. Искористувањето на искуствата од другите општини преку регионална соработка, ќе доведе до добивка за сите.

Обезбедете добар систем за собирање и безбедно третирање на отпадот, решето го првиот чекор во управувањето со отпадот а потоа зголемете ги амбициите да постигнете високи нивоа на рециклирање, реупотреба итн. Патот до успехот е чекор по чекор.